

## De realisatie van het Puttens Historisch Centrum (1999)

Redactie Eindelijk was het dan zover! Na vele jaren van plannen maken, ontwerpen (afb 1), lobbyen, onderhandelen, vergaderen en geld inzamelen is in de zomer van 1997 begonnen aan de realisatie van het Puttens Historisch Centrum op het Landgoed Schovenhorst. De verwachting was dat in het najaar van 1998 het werk gereed zou zijn. Met de werkzaamheden van de totale inwendige verbouwing van de 'boerderij' tot museum, historisch documentatiecentrum en werkruimte voor de werkgroepen is op 21 juli 1997 daadwerkelijk begonnen. Op die heuglijke dag zijn 21 vrijwilligers bijeengekomen in de Werkstee' en is door voorzitter, Klaas Friso, het startsein gegeven (afb. 2).

Na de afhandeling van wat administratieve handelingen is begonnen met het slopen van overtollig houtwerk en de paardenkrib en het opbreken van de betonvloer. Natuurlijk is daarbij ook gedacht aan de veiligheid tijdens het werk. Daartoe zijn veiligheidshelmen en -brillen aangeschaft. Op 9 augustus is het laatste puin afgevoerd en zijn de poeren voor de ondersteunende staalconstructie gesteld. Daarnaast zijn door de projectleiding afspraken gemaakt omtrent de aanleg van de elektriciteits- en watervoorziening tijdens de bouw.

Op vrijdag 29 augustus blijkt de verlichting niet meer te werken. Alleen in de meterkast werken nog twee contacten waarop tijdelijk wat lampen zijn aangesloten. E.e.a. als gevolg van een feestje in de "Werkstee". Zaterdag is geprobeerd om de stoppen te vervangen, maar er kwam water uit in plaats van stroom. Wegens het grote gevaar (er stond spanning op de schroefhulzen) heeft elektricien Van Asselt de meterkast afgesloten en een nieuwe geplaatst.

Vervolgens is begonnen met de sloop van de binnenmuren (afb. 3). Hierbij zijn een aantal nesten van vleermuizen gevonden. De zoldering van de opkamer blijkt ook geheel verrot. Er zijn twee gesloten kisten aangetroffen waarin, ingepakt in papier en verzegeld met een ouderwets waszegel, een schat zat, bestaande uit glazen potten met schroefdeksel.

Op 14 augustus is de sloop van het betongedeelte van de vloer geheel gereed en is begonnen aan het opruimen van de klinkervloer. Wegens de grote hoeveelheden te verplaatsen puin en grond heeft een der leden het geld voor een nieuwe kruiwagen geschonken. Op 21 augustus is de klinkervloer geheel geruimd en is begonnen met het graven van de sleuf voor de leidingen. Ook blijkt dan dat de bestaande kelderoverkapping ondeugdelijk is en vervangen moet worden. Dit biedt echter tevens de mogelijkheid om enige constructieve verbeteringen aan te brengen en de binnenmuren te amoveren. Op 30 augustus is dit gerealiseerd. Op 5 september is alle binnensloopwerk gereed.

In de periode van 21 juli t/m 5 september 1997 zijn door 19 vrijwilligers al zo'n 385 uur gewerkt. Het aantal leden dat deelneemt aan de werkzaamheden is per dag nogal wisselend. Ook het weer heeft er invloed op.

In de najaarsmaanden zijn ook de nieuwe vloerdelen boven de kelder gelegd en zijn de poeren voor de staalconstructie voorbereid voor het storten. Ook is het oude dak verwijderd (afb. 4) -het bleek, inclusief de pannen, door en door slecht te zijn- en vervangen door isolerende dakplaten. Nu de (nieuwe) dakpannen nog. Het dichten van het dak (zonder pannen is op zaterdag 29 november met pannenvet gevierd (vet, zo deelde de voorzitter mede, is een verbastering van het Franse fête). Onder het genot van verrukkelijk 'homemade' gebak bij de koffie en een sapje toe zijn werkcoördinator Henk Vijge en de aanwezige medewerkers dankbaar toegesproken door onze voorzitter, dhr K. Friso. Het 'pannenvet' is besloten met een groepsfoto voor het Puttens Nieuwsblad. In totaal hebben de medewerkers er nu zo'n 1400 uur opzitten!

Begin december worden de nieuwe dakpannen geleverd. Voor de aankoop heeft het Genootschap diep in de bijna lege buidel getast. Gelukkig zijn er enkele leden die daarvoor een extra bijdrage hebben geleverd. Het beleggen van het dak is een staaltje van uiterste inzet en samenwerking van de vrijwillige medewerkers geweest. Panlatten op de juiste afstand aanbrengen vraagt moed, vooral voor mensen die hun werkdagen aan een bureau doorbrengen (afb. 7). Daarna het leggen zélf, dat met een goede taakverdeling tussen aangevers en leggers op het dak moet geschieden (afb. 8). Voor het opvoeren kon gelukkig gebruik worden gemaakt van een door aannemer Van de Top bereidwillig ter beschikking gestelde pannelift waardoor vlak vóór de kerst van 1997 het dak tenslotte dicht kon zijn. Ondanks de ongeïfendheid van het merendeel der werkers mag het eindresultaat er wezen! Als dank voor hun voortdurende inzet verraste het bestuur de trouwe werkers met een kerstpakket.

Nadat de kerstpakketten zijn verorberd heeft de 'Schovenhorst-ploeg' er in het nieuwe jaar (1998) weer hard aan getrokken om op schema te blijven. Gelukkig was de koude-periode kort en kon er goed doorgewerkt worden. Eerst is de vloer boven de kelder en bij de entree gestort. Daarna is de Zandbodem van de expositieruimte en de kelder zo'n 30 cm uitgegraven om daarmee de „ruimte te winnen voor de isolatielaag en de daarboven aan te brengen gewapend-betonvloer. Nadat het zand was afgevoerd is de isolatielaag gelegd en zijn de wapeningsmatten aangebracht. E.e.a vereiste nogal wat vlechtwerk, wat eveneens door ongeïfende vrijwilligers is gedaan. En hoe! Zo zie je wat met de kundige leiding van dhr Vijge allemaal tot stand gebracht kan worden door nietbouw mensen. Boven de vlechtmatten zijn vervolgens de leidingen van de vloerverwarming gelegd (afb. 9). Het storten van de grote en dikke vloer zélf is mechanisch gegaan met aangevoerde beton (afb 10 en 11). Nadat het beton was gestort en een nachtje was gehard moest er nog het e.e.a. losgebikt worden wat in het enthousiasme van het storten abusievelijk in het beton is verdwenen. Terwijl het beton verder uithardde zijn de luikopeningen dichtgemetseld, is het bij het dakdekken beschadigde oppervlak aan de binnenzijde van de gevels gerepareerd en zijn de standers en liggers van de ondersteunende staalconstructie met brandwerende verf behandeld.

Aan het eind van het kwartaal blijkt er al in totaal zo'n 2700 uur door vrijwilligers gewerkt te zijn! T.o.v. de oorspronkelijke planning heeft het werk een geringe achterstand, vooral veroorzaakt door de tegenslag van de opnieuw aan te brengen kelderoverkapping.



**Anton Klaassen.** Anton, 38 jaar, architect. Hij is geboren en getogen in Putten in de Kerkstraat, waar hij nog steeds, nu met zijn gezin, woont en waar hij zijn (part-time) architectenbureau heeft. Hij is vanuit zijn interesse voor monumentale panden in contact gekomen met het Genootschap en is al vele jaren lid.

*Hij heeft grote belangstelling voor creatieve (technische) ideeën en composities. Wellicht hangt dat samen met de in het architectenberoep benodigde creativiteit.*

*Hij vertelt: "Toen er binnen het Genootschap plannen waren om in enigerlei vorm een historisch centrum in te richten ben ik al vroeg bij die plannenmakerij' betrokken geraakt. Er werd een bouwcommissie opgericht waarin met enkele bestuursleden de ruimtebehoeften en de aan de ruimten te stellen eisen werden besproken en uitgewerkt. Vanuit mijn beroep ben ik opzetjes en indelingstekeningen gaan maken en bedacht bouwkundige oplossingen.*

*Diverse keren moest de opzet en indeling aan de veranderende omstandigheden en wensen worden aangepast. Vooral het niet beschikbaar zijn van het z.g. inmaakhuis betekende veel extra werk omdat de daarin gedachte functies opeens binnen de overige ruimten moesten worden ondergebracht. Uiteindelijk heb ik als architect het plan uitgewerkt en door de gemeentelijke goedkeurings-*

*procedures (welstand) geloodst. Ook de financiële gevolgen van veranderingen in de plannen moesten worden doorgerekend. Veel en plezierig heb ik hierbij samengewerkt met dhr. Kwakernaak, de toenmalige penningmeester. We hebben samen de hele bouwbegroting, verdeeld in materiaalkosten, manuurkosten en geplande tijdsduur opgesteld. Bij de realisatie liepen we steeds weer tegen nieuwe problemen op. Het betreft een oud gebouw en je weet nooit wat je tegenkomt. Samen met dhr Vijge of andere betrokkenen kwamen we er steeds weer uit waarbij' ad-hoc aanpassingen aan het plan moesten worden verwerkt.*

*Ik heb het project ervaren als heel leuk om te doen hoewel sommige ideeën van mij' niet geheel zijn uitgevoerd omdat alternatieven gemakkelijker uitvoerbaar of goedkoper bleken te zijn. Wel zijn voor alle problemen goede moderne oplossingen gevonden waarbij kwaliteit voor mij voorop stond. Het was voor mij een uitdaging om wat ik tijdens mijn studie in theorie heb geleerd (o.a. het aanpassen van bestaande gebouwen voor een nieuwe functie) in praktijk te brengen."*

Het streven om bouwkundig in mei a.s. gereed te zijn staat echter nog steeds. De enthousiaste vrijwilligers doen goed hun best. De staanders en liggers van de ondersteuningsconstructie van de verdiepingsvloer worden geplaatst en gesteld, de verdiepingsvloer wordt gelegd en de afwerking van de hilt wordt aangevangen. De isolatie en bouwkundige afwerking van de wanden komt voor een groot deel gereed (afb. 12). Ook de wand tussen de expositieruimte en de entree wordt geplaatst. Het werk blijkt zóver gevorderd dat van de benedenruimte gebruik gemaakt kon worden ter gelegenheid van de viering van het 150-jarig bestaan van het - 5 - landgoed Schovenhorst. De fraaie expositie van het werk van dhr. M. Oudemans heeft op de bezoekers een grote indruk gemaakt.

Maar dan de tegenslag! Ondanks de verrichtingen van de vrijwilligers waarbij in de zomermaanden de tussenwanden zijn geplaatst, het elektriciteitsnet is aangebracht, het toilet is ingericht (en heeft een goede 'zit'), bij de voordeur een tochtalletje is gemaakt (afb. 13) en ook de nieuwe kozijnen aan de voorzijde zijn geplaatst (afb. 14), de dak-gevelranden zijn aangebracht en de functionele ruimten al bijna aan afwerken toe zijn slaat het noodlot toe: één van de medewerkers overkomt een ernstig ongeval. Dit, én het feit dat de reactie op onze oproep om meer medewerkers voor het afwerken beperkt is geweest, zodat in juli en augustus met verminderde capaciteit moet worden doorgewerkt, heeft het bestuur doen besluiten om de opening uit te stellen. Het heeft geen enkele zin om het werk te verhaasten als daarbij het ongevalrisico toeneemt. Een datum is tenslotte maar een datum. Er staan dan al 6000 vrijwilligersuren op de teller!

Toch wordt er energiek doorgewerkt. Het blijkt dat het afwerken nog veel tijd vraagt. Hoewel het ' grove' werk gedaan is moet alles nog geschilderd worden. En dan weer geplamuurd en opnieuw en opnieuw geschilderd totdat bouwmeester Vijge het voldoende achtte. Buiten wordt de bestrating gemaaid (afb. 15), het hek geplaatst en geschilderd en het perk langs het nieuwe pad beplant (afb. 16). Ook worden de grote deeldeuren nog eens in de verf gezet. De binnendeuren worden ingehangen en van sloten voorzien, de beveiligingsinstallatie wordt geïnstalleerd, de vloerbedekking wordt gelegd (na uitvlakken van de benedenvloer en met vloerplaatjes beleggen van de verdieping) en de verlichting (én noodverlichting) wordt aangebracht. En om dan nog maar niet te spreken over de verlaagde plafonds in de entree, het toilet en de opkamer. Ook wordt de trap geplaatst en de invalidenlift geïnstalleerd. En dan, na bijna 10.000 (ja, u leest het goed, tienduizend!) vrijwilligersuren, is het gebouw in begin april 1999 schoonmaakgereed. Er kan eindelijk begonnen worden met de inrichting voor de opening op 21 mei.



**Jaap Daalder.** Jaap, 72 jaar oud, is één van de vele vrijwilligers die nagenoeg elke week meerdere dagen aan het Centrum heeft gewerkt. Vroeger heeft hij op Texel, waar hij toen woonde een aannemersbedrijf gehad. Nu woont - 6 - hij in Garderen, waar hij zo nu en dan eens mensen met een klusje helpt want hij voelt zich nog steeds fit genoeg om timmerwerk te doen.

Jaap vertelt: "Ik ben op een zangavond van het Puttens Mannenkoor bij het project betrokken geraakt door toedoen van dhr Friso, die daar pianist is. Deze heeft mijn naam doorgegeven aan dhr Vijge, die mij" belde om te vragen of ik wilde helpen. Nou, dat leek me wel wat. Ik heb altijd leuk gewerkt, goed met m'n vak bezig geweest en bij zo 'n project kan je wel wat vakkennis kwijt. Ik heb het centrum van lieverlee zien groeien tot wat het nu is. Eerst heb ik donderdags, vrijdags en zaterdags gewerkt. Vanaf het eerste begin voelde ik me er thuis.

Ik kwam vanuit Garderen met mooi weer op de fiets. Met slecht weer en tijdens de winterperiode met de bus. Zo was ik in vijf minuten 'op m'n werk'. Later werd het me wat te veel en kwam ik alleen nog donderdags en vrijdags. Ja, wat heb ik zoal gedaan? Veel timmerwerk dus. ' Veel van de raamwerken voor de isolatiewanden en tussenwanden, de hiltatimmering, de grote dubbele isolatiedeuren van de deel maar ook die van de gesloten blijvende deuren, pasmaken en monteren van de traptreden, deuren afgehangen enz. enz. Nu het werk klaar is kan ik in het najaar voor een halfjaar naar Australië naar de kinderen. Daarna wil ik graag weer helpen bij het bouwen van de nieuwe veldschuur. Het was fijn om dit werk samen met de andere werkers gedaan te hebben. Ik heb veel mensen leren kennen en waarderen. De onderlinge verstandhouding was steeds prima". Jaap 'neemt nog maar een kop koffie.

**P.S. Jaap is in de afgelopen week in het ziekenhuis (St Jansdal) opgenomen en kan helaas zélf de opening, waar hij zo hard naar toe gewerkt heeft, niet bijwonen. Wij wensen hem vanaf deze plaats veel sterkte en een voorspoedig herstel toe!**



**Gerard Schipper.** Gerard is een zaterdagwerker', dat wil zeggen dat hij een volle baan heeft commercieel medewerker in een internationaal bedrijf en zijn geringe vrije tijd op zaterdag aan het centrum besteed. Zo zijn er nog een paar. Maar zo wordt wel bereikt dat ook op de zaterdagen de werkzaamheden voortgang vinden. Gerard, die zélf niet eens lid is van het Genootschap heeft van zijn schoonvader gehoord dat er werk te doen was. Hij is gaan kijken en is 'als vanzelf' blijven hangen.

Gerard vertelt: Ik vond de sfeer zó leuk dat ik gewoon mee ben gaan doen. Ik ben dan wel geen lid, maar mijn vrouw wél. Die is actief in de werkgroep archeologie en doet ook nog wat voor de redactie. Bovendien zorgt ze regelmatig voor iets lekkers voor de zaterdagwerkers, zoals kibbelingen of zo.

Ik heb van alles leren doen: sloopwerk, dakplaten aanbrengen, pannen leggen, beton maken en storten, schilderwerk, timmerwerk, alles wat voorhanden kwam en waarvan Henk Vijge vond dat moest gebeuren, zoals opruimwerk. Ik heb wel geen technische achtergrond maar ben wel handig. Het was een leerzame periode met een gezellige ongedwongen sfeer, geen gezeur, leuk samenwerken met de anderen van de zaterdagkern en een genoeg om van wat eigenlijk niet meer dan een ruïne was zo 'n mooi centrum te helpen bouwen.

*Nu het klaar is val ik niet in een 'gat'. Thuis is er veel blijven liggen dat nu eerst aan bod komt. Voorlopig heb ik nog wel het nodige te doen. Maar daarna?" vraagt Gerard zich af. "Tja, wellicht de schuur".*

**Nabeschouwing.** De realisatie heeft voor het Genootschap gelukkig geen financiële ondergang betekend. Dank zij het zuinige beleid van bouwmeester Henk Vijge (afb. 17) bleven de uitgaven binnen de begroting. Een belangrijke factor daarbij was de grote inzet van de ca 35 vrijwilligers die trouw op donderdag, vrijdag of zaterdag hun bijdrage kwamen leveren. Gemiddeld hebben zij gedurende de gehele bouwperiode van bijna twee jaar ieder zo'n acht volle werkweken aan het project besteed. Deze bouwvrijwilligers waren van een zodanige kwaliteit en inzet dat al spoedig is gebleken dat de bouwers ook een aantal professioneel ingeschatte taken uitstekend konden uitvoeren. Ondanks enkele tegenvallers zoals "allemaal nieuwe dakpannen" en "het te vernieuwen kelder-dak" bleef het project door deze zelfwerkzaamheid duidelijk binnen de begroting.

Kundigheid was er ook genoeg. Naast de brede praktische kennis van Henk Vijge en de deelname van enkele vrijwilligers die vanuit hun persoonlijke ervaring konden bogen op uitstekend vakmanschap (afb. 18) leerden de bouwers snel bij. Vaak moesten keuzen gemaakt worden en was er behoefte aan advies. Naast de adviezen van architect Klaassen en die van de deelnemers en leden van de Inrichtingscommissie is goed gebruik gemaakt van de advies-functie van het Gelders Oudheidkundig Contact.

Voor de meeste bouwers was het ook een erg gezellige tijd (afb. 19). Het is goed om samen met anderen iets van blijvende waarde te creëren voor de gemeenschap. Er groeide een band van onderlinge kameraadschap die sommigen, nu deze fase van het project is afgelopen, node zullen missen. Maar gelukkig heeft het bestuur voorzien in het vervolg: de bouw van de opslagruimte op de plaats van de oude veldschuur. Maar dat is van latere orde.

Nu tenslotte ook de buitenmuren zijn gevoegd, de brievenbus staat (afb. 20) en de nieuwe beplanting uitloopt heeft het geheel een fraaie aanblik gekregen. Putten heeft eindelijk een historisch centrum met een museum. Iets om trots op te zijn! Op 21 mei vindt de opening plaats, gevolgd door een 'open huis' voor de deelnemers en donateurs. Als het goed is heeft u daar een uitnodiging voor gekregen. Denkt u nog even aan het verlenen van assistentie t.b.v. het parkeren? Opgave bij de secretaris of de openingscommissie: 0341- 352398.



**Henk Vijge.** *Henk, 66 jaar en acht jaar in de VUT, was een van de eerste deelnemers van het Genootschap en tevens een der eersten van de Werkgroep Archeologie. Vanaf het begin is hij organisatorisch bezig geweest, eerst als coördinator in die werkgroep, later als bestuurslid. Hij heeft de ruimtebehoefte voor archeologie gesteld en is als lid van de bouwcommissie steeds meer bij de uitvoering betrokken geraakt. En toen het project uiteindelijk in de uitvoeringsfase kwam bleek dat twee commissieleden, die samen met hem de uitvoering zouden leiden, zich terugtrokken. Hij stond er toen alleen voor. Henk heeft veel gedaan in zijn leven. Reeds als zeeman deed hij alle mogelijke onderhoudswerk. Het oplossen van technische problemen was zijn sterke kant. Na een dienstitijd bij de Marine (op de Karel Doorman) en werken in de koopvaardij was hij bootman toen hij na zijn huwelijk de wal opzocht. In zijn loopbaan heeft hij bij diverse bedrijven in de uitvoerende techniek gewerkt. Van alles heeft hij gedaan: schilderen, montage- en constructiewerk, onderhoudswerk, loodgieterswerk etc. Zo is hij langzamerhand opgeklommen tot uitvoerder. Daarbij heeft hij ook de theorie niet vergeten. Hij is dan ook een technisch 'autodidact'. Zijn laatste functie vóór de VUT was die van Chef Technische Dienst bij*

*het Postiljonmotel Nulde. Zijn inventiviteit is hem altijd goed van pas gekomen, zowel op technisch als op organisatorisch gebied. Zo is hij ook lid geweest van de ondernemingsraad. Al met al uitstekende kwalificaties om projectleider te zijn bij de bouw van het Historisch Centrum.*

*Henk vertelt: Vóór de bouw van het Puttens Historisch Centrum wilde ik wel wat omhanden hebben. Dat is enigszins uit de hand gelopen door mijn grote betrokkenheid zodat ik er vaak hele weken mee bezig ben. En dat gedurende al zo 'n twee-drie jaar, inclusief de Voorbereidingstijd. Gelukkig heb ik veel steun gehad, zowel van de aannemers als van de vrijwillige medewerkers. De hele organisatie van het project, de indeling van het werk, het bestellen van de materialen, het geven van aanwijzingen aan de werkers en het ervoor zorgen dat de werkers het niet aan koffie ontbrak, alles kostte veel energie. Maar ik had een fijne ploeg werkers met hart voor de zaak waar steeds op gerekend kon worden. Niemand vond het erg om ook eens vervelende klusjes te moeten doen. Het is voor mij een heel bevredigende periode geweest waarin ik de opgedane technische kennis en organisatorische ervaring goed heb kunnen gebruiken. We doen het voor de gemeenschap en het nageslacht en dat motiveert. Ik hoop dat ,het centrum over 100 jaar nog steeds aantrekkelijk is. Geschiedenis is tenslotte belangrijk want het verleden mag niet vergeten worden opdat men er van leert. Nu het centrum zélf klaar is ben ik al weer bezig met de voorbereiding van de bouw van de veldschuur. Dat wil ik eigenlijk zo snel mogelijk laten aanvangen; Misschien in het najaar al. We hebben de schuur als opslagruimte hard nodig. In het Puttens Historisch Genootschap doen zich steeds gelegenheden voor om iets te organiseren of problemen op te lossen. Voor de toekomst is er dus geen gebrek aan zinvolle vrijetijdsbesteding in dienst van de gemeenschap", aldus Henk Vijge.*

**P.C.**

**Henk heeft, o.a. wegens het vele werk dat hij voor de Stichting Puttens Historisch Genootschap verricht, op 29 april jl. uit handen van Burgemeester Van Putten een koninklijke onderscheiding ontvangen.**